

uitgave van het Bisdome Haarlem-Amsterdam

DECEMBER
2019

7

SAMENKERK

SKD

Zalig Kerstmis

4

Kerstboodschap
van bisschop
Jos Punt

6

Kerstinterview
met Commissaris
van de Koning

14

Kerstwens
2019

uitgave van het bisdom Haarlem-Amsterdam

DECEMBER
2019
7

SAMENKERK

In dit kerstnummer

SK

Kerstboodschap Bisschop

4

De geboorte van Jezus aangekondigd in oude Chinese teksten uit die tijd? Lees erover in de kerstboodschap van mgr. Jos Punt.

Colofon

SamenKerk is het magazine van het Bisdom Haarlem-Amsterdam en verschijnt zes keer per jaar. Nummer 7 • Jaargang 44
De volgende uitgave verschijnt op 6 februari 2020.

Redactie

Eric Fennis (hoofdredactie ad interim),
Eric van Teijlingen (eindredactie), Carolien
Hoogenboom, Maurice Lagemaat, Jan-Jaap
Peperstraten, Petra Vermeer.

Medewerkers

Anneke van Assema, Leo Fijen, Marcel Poorthuis,
Jim Schilder.

Redactieadres

SamenKerk • Postbus 1053, 2001 BB Haarlem
Telefoon • 023-5112600 **Fax** • 023-5112629
IBAN • NL86 ABNA 0230 8523 19
E-mail • samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Abonnement

Abonnementenadministratie • 023-5112600.
Zes nummers *SamenKerk* • € 30,- per jaar
Zes nummers *SamenKerk* in het buitenland
€ 36,- per jaar

**Paus Franciscus schreef over
het belang van de kerststal.**

Paus Franciscus en de kerststal

10

Advertenties

Borgerpark Media
Postbus 8027, 6060 AA Posterholt
Telefoon • 0475-711362
E-mail • info@borgerparkmedia.nl
www.borgerparkmedia.nl

Grafisch ontwerp / technische realisatie

Impulsar strategy & design • www.impulsar.nl
Vanderperk Groep • www.vanderperk.nl

Foto voorpagina: detail van schildering in de Gloria in excelsis-kapel (herdersvelden, Bethlehem).

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming worden overgenomen. Van sommige teksten en illustraties is de herkomst niet te achterhalen; verantwoordelijken kunnen reageren via het redactieadres.

Kerstinterview

6

Arthur van Dijk is sinds januari 2019 Commissaris van de Koning in Noord-Holland. *SamenKerk* sprak met hem over zijn nieuwe functie en over Kerstmis.

De een is dit voorjaar priester gewijd, de ander al weer veertig jaar geleden. Hoe bereiden mgr. Jan Hendriks en Maciej Grądzki zich voor op het vieren van Kerst.

Wij wensen onze lezers een Zalig Kerstmis met feestelijke dagen met uw dierbaren en alvast veel leesplezier voor 2020!

Wij maken het blad graag voor u en zijn dankbaar voor alle reacties.

Redactie *SamenKerk*

Kerstmis vieren

16

Van 16 t/m 26 januari 2020 is de jaarlijkse gebedsweek voor de eenheid onder de christenen.

Gebedsweek van de eenheid

13

En verder

- 9 Kort kerstnieuws
- 12 Parels uit de schattengrot
- 14 Inspiratie
- 18 Kort nieuws
- 20 Leo Fijen
- 21 Geboekt
- 23 Vrijwilligers
- 24 Kerstuzzel
- 26 Personalia
- 27 Kleurplaat

SamenKerk verschijnt zes keer per jaar. Wilt u *SamenKerk* niet missen? Neem een abonnement! U ontvangt ons magazine vóór dat ze in de parochies verkrijgbaar is. Informeer: samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Wanneer komt de Heer terug?

Kerstmis 2019. Met de geboorte van dit Kind begint onze jaartelling. En eens, zo geloven wij, zal Hij wederkomen in de geschiedenis van de mensheid en alles nieuw maken. Hij zal onverwachts komen, zo waarschuwde Hij zijn leerlingen, en dan niet meer in het vlees: “Wanneer zijn dag komt, zal de Mensenzoon zijn als de opflitsende bliksem, die schittert van het ene einde van de hemel tot het andere”.

H

et zal een tijd zijn van chaos, oorlogen en natuurrampen, voorspelt Hij, “en aan de hemel geweldige tekenen”. Maar ook een tijd van hoop: “Als dat alles gebeurt, heft dan uw hoofden omhoog, want uw

redding komt nabij”. Begint zich dit alles af te tekenen in onze dagen? Verschillende pausen menen van wel. “Er zijn tekenen, Heer, dat uw komst niet ver meer is”, zei al paus Pius XII. Paulus VI sprak in dezelfde zin. En de huidige paus gebruikte al een paar maal de term “laatste tijden”.

Zal de Mensenzoon bij zijn komst geloof op aarde vinden?

Maar aan dat alles gaat een grote geloofsafval en vervolging vooraf, waarschuwt de Heer, en stelt dan de retorische vraag: “Zal de Mensenzoon bij zijn komst het geloof op aarde vinden?”. Wij denken dan meteen aan atheïsme, maar dat bedoelt Hij niet. Hij spreekt over een tijd, waarin de mensen wel geloven, maar niet meer in Hem. Het echte atheïsme en materialisme,

dat in de vorige eeuw de wereld beheerste, is voorbij. Er zijn nog wel mensen die dit menen te zijn, maar zelfs de wetenschap laat daarvoor eigenlijk geen ruimte meer. De enorme complexiteit van de eerste levende cel, het DNA dat een ongelooflijke informatie bevat, en aldus Bill Gates, “meer geavanceerd is dan welke software ook, ooit ontwikkeld”, weerspreken toeval en natuurlijke selectie als uitsluitend verklaringsprincipe. Grote wetenschappers als Albert Einstein, Max Planck en vele anderen spreken over een onvoorstelbare intelligentie die het hele universum draagt. Maar daarmee zijn we nog niet terug bij het christelijk geloof. De mens in de komende jaren zal weer geloven, de vraag is alleen waarin?

Steun in oude Chinese teksten

Dat mensen los zijn van hun christelijke wortels betekent niet dat ze niets meer geloven, maar vaak juist dat ze alles geloven, van ufo's tot reïncarnatie, van kosmische energieën tot *aliens*. Er zijn zelfs weer sektarische groepen die de oude heidense goden van stal halen en vereren: Wodan, Odin, Zeus, etc. In deze tijd staan wij, soms wat verloren, als getuigen van Jezus Christus, het Kind van Bethlehem, de "Zoon van de Allerhoogste", zoals de aartsengel Gabriël Hem noemde.

Soms worden we geholpen uit onverwachte hoek. Oude Chinese teksten uit de tijd van Jezus geboorte spreken over een komeet die meer dan zeventig dagen zichtbaar was. Genoeg voor de Wijzen uit het oosten om de reis naar Bethlehem te maken. Drieëndertig jaar later beschrijven dezelfde Chinese manuscripten een zonsverduistering, en trekken een verrassende conclusie: "Een man uit de hemel is gestorven. De zonden van alle mensen zijn nu op één man. Vergeving is verkondigd aan allen onder de hemel". Beter kun je de kern van het geloof niet uitdrukken. Hier moet de Chinese schrijver, die niets kon weten van wat er in het verre Jeruzalem gebeurde, op bijzondere wijze zijn geïnspireerd. De verkondiging van het Kind van Bethlehem als de Zoon van God en mensen, als de Messias en Verlosser, ook voor de mens van nu, dat is de uitdaging van deze tijd.

Alleen argumenten zullen mensen niet overtuigen. God zelf moet de harten raken. En zijn Woord heeft die kracht. Het is, zegt de Bijbel, "als een tweesnijdend zwaard dat doordringt tot het raakpunt van ziel en lichaam". Een man vertelde dat hij in de oorlog in een concentratiekamp zat. Op een dag stond hij op appel, in totale wanhoop en eenzaamheid, toen over het plein een stem schalde: "Christus zegt, Ik ben het Licht van de wereld. Wie Mij volgt wandelt niet in duisternis, maar zal het Licht van het Leven bezitten". Het was de stem van een andere gevangene uit de dodenbunker. Die stem, zei de man, heeft mijn leven gered; toen wist ik dat er tenminste nog Iemand bij mij was. Het had hem geraakt in zijn ziel.

De moed van een abortusarts

Wat mensen in hun ziel raakt is vooral de liefde. En dat is uniek voor het christendom. Heidense goden waren

van alles, maar geen liefde. Kosmische krachten en *aliens* beminnen je niet. Dat doet alleen de mens geworden God. Een God die één van ons wordt in het Kind van Bethlehem, die zich aan een kruis laat nagelen om onze lasten te dragen, onze wonden te helen. Een God die zich voor ons tot voedsel maakt, in het grandioze wonder van elke dag, de heilige eucharistie. Een God die zijn vergeving in handen van mensen heeft gelegd: "Wier zonden gij vergeeft, hun zijn ze vergeven". Dat is het hart van de Blijde Boodschap, cruciaal in een

wereld die zozeer gewond is en moerel in het duister tast. Een mens die niet weet van vergeving, kan het kwaad niet onder ogen zien, en moet het ontkennen, goedpraten, overschreeuwen. Wie wel weet heeft van Gods liefde en vergeving, kan het wel, ook in het eigen hart. In Amerika moest een vrouwelijke arts de Senaat adviseren inzake nieuwe abortuswetgeving. Het liep anders dan iedereen verwachtte. Ze getuigde: Ik heb zelf talloze ongeboren levens beëindigd, maar nu besef ik hoezeer het kwaad is in Gods ogen. Vanaf het eerste moment gaat het om een nieuw menselijk wezen, met eigen DNA en genenkaart, niet om een stukje lichaam van de moeder. Ze was tot geloof gekomen en had moed gevonden vergeving te vragen aan God en mensen. Ze kon dat alleen maar, omdat ze nu wist dat de Heer een mens die zijn kwaad berouwt altijd een uitweg biedt. Dat deed

Hij bij de 'goede moordenaar', bij de publieke vrouw, bij de tollenaar. Wel zei Hij er steeds bij: "zondig van nu af niet meer". Oprecht proberen nieuwe wegen te gaan, en zelf anderen vergeven. Dat is de enige voorwaarde. Moge dit Kerstfeest voor ons allen een moment zijn om ons geloof te verdiepen, verzoening te zoeken met God en mensen waar nodig, en daardoor als de Heer komt, in dit leven of bij onze dood, stand te houden in het oordeel, en eeuwig leven en geluk te oogsten.

In die zin wens ik u allen van harte Zelig Kerstmis en een gezegend Nieuw Jaar. ■

Bisschop Jozef Marianus Punt

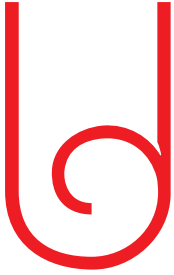
**Alleen argumenten
zullen mensen
niet overtuigen.
God zelf moet de
harten raken.**

Foto: Wim Koopman

"Een wijze uit het Oosten zou ik willen zijn"

Sinds januari 2019 is Arthur van Dijk (56) Commissaris van de Koning in de provincie Noord-Holland. Een jaar met provinciale verkiezingen en boeren die kwamen protesteren. *SamenKerk* sprak met hem over zijn nieuwe functie – wat is de rol van een Commissaris van de Koning? – en over Kerstmis.

bent op 7 januari van dit jaar officieel geïnstalleerd en al weer bijna één jaar de Commissaris van de Koning in Noord-Holland. Hoe bevalt de functie?

Van Dijk: "Ja, alweer bijna één jaar. De tijd vliegt. In de zomer van 2018 werd mij gevraagd serieus naar de vacature te kijken. Dat heb ik ge-

daan en vervolgens gesolliciteerd om in december van dat jaar door de Koning beëdigd te worden. Een geheel nieuwe baan, heel anders dan wat ik hiervoor gedaan heb. Ik leer nog elke dag. Het is een boeiende functie." En lachend voegt hij toe: "Ik raak gewend aan de organisatie en de organisatie aan mij. Want ik doe dingen wel anders dan mijn voorganger Johan Remkes, die achtenhalf jaar commissaris is geweest."

De meesten zullen de burgemeester van hun gemeente wel kennen, en wat hij doet. De functie van Commissaris van de Koning is veel minder bekend. Wat doet hij?

"Dat klopt. De Commissaris van de Koning is in de eerste plaats voorzitter van zowel Provinciale Staten als Gedeputeerde Staten. Provinciale Staten zijn het algemeen bestuur van de provincie. Zij worden eens per vier jaar verkozen door de bevolking, zoals in het afgelopen voorjaar. En het college van Gedeputeerde Staten is het dagelijks bestuur van de provincie. Verder vertegenwoordigt de Commissaris van de Koning de provincie en is hij gastheer bij bezoeken van leden van het Koninklijk Huis in Noord-Holland. Daarnaast heb ik ook enkele zogeheten rijkstaken, waarvan de belangrijkste en bekendste de sollicitatieprocedure bij burgemeestersbenoemingen betreffen. Het lijkt heel veel en je zou denken dat een commissaris veel macht heeft. Ik zie dat niet zo. Ik zie mijn rol te zoeken naar de kracht door samenwerking op intergemeentelijk en provinciaal niveau. Samen kunnen we ieder iets bijdragen en zo ieders kracht en inzet gebruiken. Als Provincie kunnen we gemeenten met elkaar verbinden als het gaat over vraagstukken als natuur of milieu, infrastructuur, of energietransitie. Op deze gebieden is de Provincie 'leading'. Ik zie mijn rol als commissaris om overheid en burgers samen te brengen om gezamenlijk de problemen aan te pakken. Daar zie ik mijn bijdrage. Als een soort waterdrager overheid, bestuur en inwoners met elkaar verbinden."

Er liggen vast heel wat dossiers op tafel voor de Provincie: boeren die kwamen demonstreren rond de stikstof-

problematiek, de bouw die stil ligt, een aangekondigde ontslagronde bij Tata Steel.

"Er is veel gaande in onze samenleving. Ik heb veel begrip voor de zorgen en angsten bij de boeren. Er komt veel op hen af vanwege de ontstane stikstofproblematiek. Het is ingewikkelde materie en als commissaris kan ik het probleem niet oplossen. Voor mij is het belangrijk te constateren dat de overheid in dit dossier minder betrouwbaar bleek. Ik zie het als een opdracht te werken aan meer vertrouwen in de overheid door samen te werken voor een goed beleid. Bij Tata Steel is er onzekerheid deze Kerst bij zo'n 1600 gezinnen. Het is een groot bedrijf in onze provincie met veel werkgelegenheid, maar ik spreek ook met de mensen uit Wijk aan Zee die veel overlast ervaren, bijvoorbeeld door de grafietregens."

Kerstmis is een tijd van kerstwensen. De Koning heeft een jaarlijkse kersttoespraak. Heeft de Commissaris van de Koning in Noord-Holland ook een kerstwens?

Van Dijk: "Daar vraag je me wat. Kerstmis is een tijd van bezinning en reflectie. Een goede vriend van mij, die overleden is, zei altijd: geniet van het leven want

het duurt maar even. Hij heeft gelijk, want zie, het jaar is al weer bijna om. Maar het is ook goed om stil te staan bij wat echt belangrijk is in het leven, zoals vriendschap, de mensen om je heen. Kijk naar wat je hebt en geniet daarvan. Misschien is het goed om dagelijks even vijf minuten te pauzeren voor het hoe en wat. Ik zie mijn leven als een ouderwetse maar mooie vinyl langspeelplaat. Alleen de naald gaat niet van buiten naar bin-

nen maar van binnen naar buiten, en telkens worden nieuwe nummers aan mijn levensplaat toegevoegd. Anderhalf jaar geleden had ik niet bedacht dat ik commissaris mocht worden. En soms gaat de naald even terug naar een levensmoment of -ervaring van vroeger. Een oud nummer of een nummer met een kras. Je blikt terug om vervolgens weer, geïnspireerd, vooruit te gaan. En uiteraard wens ik de lezers van uw mooie magazine een Zalig Kerstmis en fijne dagen met familie en vrienden."

Hoe vierde u vroeger thuis Kerstmis?

Van Dijk: "Dat was vrij traditioneel. Eerst naar de nachtmis, uiteraard. En bij thuiskomst was er koffie en kerststol. Op Eerste Kerstdag was het een samenzijn met familie. Niet alleen met mijn ouders en twee broers, maar ook met ooms en tantes en neven en nichten."

Ik zie mijn leven als een mooie langspeelplaat. Telkens worden nieuwe nummers toegevoegd.

Het allerbelangrijkste bij Kerstmis vroeger thuis was de kerststal. Mijn vader had die zelf gemaakt.

Foto: privécollectie

En dan werd er gegeten. Ik herinner mij stoofpeertjes en een flink stuk vlees. We hadden ook altijd een kerstboom in huis. Die werd met zorg uitgekozen. Maar het allerbelangrijkste... – Van Dijk pauzeert even – ja, ik weet niet waarom me dit zo raakt, maar het allerbelangrijkste waar ik aan denk bij Kerstmis vroeger thuis was de kerststal. Mijn vader had die zelf gemaakt. Niet alleen het houten stalletje, met een huisje en links daarvan nog een kleine ruimte, maar ook alle gipsen beeldjes van Jozef en Maria, de herders met hun schapen en de wijzen. Mijn vader was ieder jaar dagen bezig om de kerststal neer te zetten. Er was ieder jaar ook altijd wel weer een handje of een oortje te repareren. Hij drapeerde met speciaal papier een rotswand, legde een soort nepgras neer om dan de beeldjes met precisie een plaatsje te geven. En met Kerstmis, na de nachtmis, werd het Kindje Jezus in de kribbe gelegd.”

En dit jaar?

“Nu de kinderen van mijn broers en van mij zelf gezinnen hebben, is het lastig om iedereen bij elkaar te krijgen. Onze traditie is nu om als familie op Tweede Kerstdag bijeen te zijn. Iedereen neemt dan wat mee voor het kerstdiner. Dit jaar blijven we Eerste Kerstdag

thuis. Mijn vrouw en ik, wij houden allebei van koken. Dat komt helemaal goed.”

Wie heeft de kerststal van thuis geërfd?

“Mijn middelste dochter Elien.”

Wie van de figuren in de stal wilde u vroeger zijn?

Van Dijk lacht: “Een van de wijzen uit het Oosten. Of dacht je de ezel misschien? Het Kindje, Maria en Jozef gaat niet; neen, een van de wijzen. Waarom? Omdat ze iets meebrachten. Zo wil ik iets tot stand brengen, iets toevoegen aan de samenleving.” ■

Eric van Teijlingen

Mr. A.T.H. (Arthur) van Dijk (56) werd als jongste van drie geboren in Dordrecht. Hij is getrouwd en heeft drie kinderen. Na een loopbaan bij de rijks-overheid, wethouder in Haarlemmermeer en voorzitter van Transport en Logistiek Nederland is hij op 1 januari 2019 voor een periode van zes jaar door de Kroon benoemd tot Commissaris van de Koning in Noord-Holland.

Nieuwjaarsreceptie 2020

De jaarlijkse nieuwjaarsreceptie van het bisdom is op vrijdag 10 januari in de Olofskapel van het Barbizonhotel in Amsterdam. Mgr. Jos Punt en mgr. Jan Hendriks nodigen u hiervoor van harte uit. De receptie die om 16.30 uur begint, wordt voorafgegaan door een feestelijke *evensong* in de naastgelegen Sint-Nicolaasbasiliek (aanvang: 15.45 uur). ■

Kerst bij OLV ter Nood

De kapellen en het Oesdom zijn in kerstsfeer. Op Tweede Kerstdag is er om 14.30 uur Kindje Wiegen in de bedevaartkapel. Dit is een half uurtje speciaal voor de allerkleinsten, waarbij het kerstverhaal verteld wordt, opgeluisterd met wat muziek. Info: www.olvternood.nl ■

Kerstdorp in de kathedraal

In de ondergrondse crypte van de Sint-Bavokathedraal (Haarlem) is een heus kerstdorp ingericht met driehonderd prachtige kerstgroepen, modelspoorbanen, heel veel kerstbomen met sfeerverlichting en miniatuurdorpjes. Voor kinderen is er een speciale puzzeltocht en er zijn grote tafels voor het maken van een eigen kerststukje. Tot en met 5 januari dagelijks tussen 11.00 en 17.00 uur te bezoeken. Info: www.koepelkathedraalhaarlem.nl ■

Bisschoppen vieren Kerst

Op 15 december was mgr. Jan Hendriks in Heemskerk aanwezig bij het kerstdiner voor jongeren. Met de bisdommedewerkers vierden onze beide bisschoppen op 20 december het Kerstfeest. Ook waren ze op 23 december aanwezig bij het *Festival of nine lessons and carols* in de kathedraal. Mgr. Hendriks viert op 24 december de beide nachtmissen in de kathedraal. Mgr. Jos Punt viert op 25 december het hoogfeest van Kerstmis in de kathedraal en 's middags met dak- en thuislozen in Amsterdam bij de zusters van Moeder Theresa. ■

Beverwijk: grootste kerststal

Op zondag 22 december en vanaf Eerste Kerstdag tot en met zondag 5 januari 2020 is de grootste kerststal van Nederland in de H. Agathakerk in Beverwijk dagelijks van 12.00 tot 16.00 uur te bezichtigen. De stal beslaat de hele rechterkant van de kerk en is manshoog. Info: www.stichtingkerststalstagathakerk.nl ■

Paus Franciscus en de kerststal

In onze kerken, huizen en scholen – maar waarom ook niet op onze kantoren? – zetten we naast een kerstboom ook een kerststalletje neer. “Ik hoop dat dit gebruik nooit verloren zal gaan en dat het, waar het in onbruik is geraakt, opnieuw kan worden ontdekt en nieuw leven wordt ingeblazen”, aldus paus Franciscus in zijn brief *Admirabile signum*, die hij op 1 december 2019 in Greccio ondertekende. Greccio is de plaats waar de heilige Franciscus van Assisi met Kerstmis 1223 met hulp van medepaters en de lokale bevolking een kerstgroep vormde. Zo werd ons kerststalletje geboren.

Van kribbe naar kruis

De eenvoudige kerststal nodigt ons uit dieper in te gaan op het geheim van God en van het leven. “Op een bepaalde manier, vanaf de tijd van zijn Francaanse oorsprong, heeft de kerststal ons uitgenodigd om de armoede die de Zoon van God in de menswording op zich nam, te ‘voelen’ en ‘aan te raken’. Impliciet roept het ons op Hem te volgen langs het pad van nederigheid, armoede en zelfverloochening die van de kribbe van Bethlehem naar het kruis [van Jeruzalem] leidt”, zo schrijft de paus.

**Zij die aan de rand
van de samenleving
verblijven mogen
de menswording
van God als eerste
begroeten**

Een hele scène

Of de huiselijke geboortescène in een grot is gesitueerd, in een huisje of omgeven door hele Italiaanse dorpen, allerlei figuren vinden er een plek. Engelen en een ster wijzen naar de plaats als teken dat ook wij geroepen zijn om onze blik te richten op het Kind. Laat ons naar Bethlehem gaan! Herders krijgen als eerste de boodschap van redding te horen en te zien. Het zijn de nederrigen, de armen, zij die aan de rand van de samenleving verblijven, die de gebeurtenis van de menswording van God als eerste mogen begroeten. De wijzen uit het Oosten met hun symbolische geschenken van goud, wierook en mirre laten ons zien dat Gods verlichtende boodschap een boodschap is voor de hele wereld.

De wijzen leren ons ook dat mensen soms een lange weg moeten afleggen om Christus te ontmoeten. Hun rijkdom weerhield hen er niet van om neer te knielen voor het Kind van de armoede. Sterker, ze werden er door geraakt en “keerden langs een andere weg naar huis.”

Iedereen welkom

“Kinderen - maar ook volwassenen! - voegen vaak graag andere figuren toe aan de kerststal die geen duidelijk verband hebben met de evangelieverhalen”, aldus paus Franciscus. “Toch laten deze fantasievolle toevoegingen elk op hun eigen manier zien dat in de nieuwe wereld die door Jezus is ingewijd, er ruimte is voor wat echt menselijk is en voor alle schepselen van God. Van de herder tot de smid, van de bakker tot de muzikanten, van de vrouwen die kruiken water dragen tot de spelende kinderen: dit alles spreekt van de dagelijkse heiligheid, de vreugde om gewone dingen op een buitengewone manier te doen.”

Vreugde en verwondering

“Wanneer we met Kerstmis het beeldje van het Kindje Jezus in de kribbe plaatsen, komt de kerststal plotseling tot leven. God verschijnt als een kind, voor ons om in onze armen te nemen. Onder zwakte en hulpeloosheid verbergt Hij zijn kracht die alle dingen creëert en transformeert. Het lijkt onmogelijk,

maar het is waar: in Jezus was God een kind, en op deze manier wilde Hij de grootheid van zijn liefde onthullen: door te glimlachen en zijn armen voor iedereen te openen. De geboorte van een kind wekt vreugde en verwondering; het stelt ons het grote mysterie van het leven voor”, zo schrijft onze paus ons. ■

Franciscus

De kerststal “doet ons beseffen dat Gods liefde voor ons zo groot is, dat Hij een van ons werd, zodat wij op onze beurt één met Hem mogen worden.”

Marcel Poorthuis is hoogleraar in de dialoog tussen de godsdiensten aan de Faculteit Katholieke Theologie van Tilburg University.

Uniek gebeuren: bisschop en sofeer bij een nieuwe Torahrol

Afgelopen oktober was ik voor enkele dagen in Erfurt waar het Max Weber Kolleg een groot project over rituelen heeft lopen. Ik gaf daar een lezing over Abraham als rituele gestalte, en wel rond de maaltijd met de bezoekers, de regels voor de gastheer en voor Sarah als vrouw, alsook de besnijdenis. Kerkvaders en rabbijnen willen daarover nog wel eens van

de dreiging is voelbaar geworden. Het laat zien dat de veelkoppige draak van het antisemitisme telkens weer de kop opsteekt, of het nu vanuit links is of vanuit rechts. De evangelische en katholieke kerk in Erfurt hadden besloten dat zij graag een teken van solidariteit aan de plaatselijke joodse gemeente wilden geven. Deze stad heeft zelf een uiterst beladen verleden: in de Middeleeuwen is de hele joodse bevolking uitgemoord. De later teruggekeerde joden woonden veilig in Erfurt tot de Kristallnacht en daarna. De kerken zijn zich terdege bewust van dit zwarte verleden. Daarom besloten ze tot het mooie gebaar van het schenken van een nieuwe Torahrol. Het schrijven ervan, met ganzenveer, door een speciale sofeer, duurt enkele jaren. Judith had terecht ingeschat dat ik het schrijven van de eerste letter een uniek gebeuren zou vinden.

De toespraken van de evangelische bisschop Friedrich Kramer en de katholieke bisschop Ulrich Neymeyr waren indrukwekkend.

Ik voelde wel een schok toen de katholieke bisschop eraan herinnerde dat daags na de Kristallnacht de bewoners zich spoedden naar het Sint-Maartensfeest op het domein, vrijwel over de glasscherven heen. De oprechte spijt over dit gebeuren maakte echter tevens de weg vrij naar een betere toekomst van wederzijds respect en solidariteit, zo voelden de aanwezigen in de synagoge. Wat toen volgde was zowel totaal onverwacht als uniek. De sefardisch-joodse sofeer, tevens orthodoxe rabbijn, werd bij het schrijven van de eerste letter *Bet* geholpen door eerst de ene, dan de andere bisschop. De arm van de sofeer moest namelijk stilgehouden worden om elke fout te vermijden. En zo zien we de bisschop zij aan zij met de sofeer gebogen over de Torahrol bij het schrijven van de letter *Bet*. Het is de letter waarmee het woord *Beracha* begint: zegen. Moge het zo zijn! ■

mening verschillen! Judith Frishman, mijn gewaardeerde oud-collega, momenteel werkzaam in Leiden aan de universiteit, leidde de discussies op professionele wijze. Het bijzondere was evenwel dat ze mij daarna uitnodigde om in de liberale synagoge aanwezig te zijn bij het schrijven van de eerste letter van een nieuwe Torahrol. Wat was het geval? Duitsland is opgeschrikt door een aanslag op een synagoge in Halle, waarbij een man is vermoord. Het is ook niet de enige agressie vanuit extreem rechts jegens de joden in Duitsland;

Mgr. Ulrich Neymeyr, bisschop van Erfurt, (l) en sofeer rabbijn Yaacobov uit Berlin (r) schrijven een letter in de nieuwe Thora.

Foto: Hennie Burggraaff

Buitengewoon vriendelijk

Gebedsweek voor de eenheid onder de christenen 19 – 26 januari 2020

'Buitengewoon' is het thema voor de Week van gebed voor de eenheid van de christenen in 2020. De jaarlijkse gebedsweek vindt plaats van 19 tot en met 26 januari. Geïnspireerd door de buitengewone vriendelijkheid die in hoofdstuk 28 van het Bijbelboek Handelingen naar voren komt, daagt de gebedsweek uit om te streven naar meer dan het gewone. Het thema 'Buitengewoon' ligt dicht bij de bevolking van Malta. In het Bijbelboek Handelingen (laatste gedeelte hoofdstuk 27 en hoofdstuk 28) lezen we dat Paulus en zijn reisgenoten schipbreuk lijdten op het eiland. Daar worden zij met buitengewone vriendelijkheid opgevangen. Deze gebeurtenis markeert het moment waarop het evangelie het eiland bereikt. Dat wordt door de bevolking nog ieder jaar gevierd. In de komende gebedsweek voor de eenheid onder de christenen worden wij daarin meegenomen. Daarom is het (liturgisch) materiaal voor de gebedsweek voorbereid door de gezamenlijke kerken op Malta.

Op zondag 19 januari staat de eucharistieviering, die om 10.00 uur door de KRO op de televisie (via NPO2) wordt uitgezonden, in het teken van de oecumenische gebedsweek. Mgr. Jan Hendriks zal in deze viering in de Mozes en Aäronkerk (Amsterdam) voorgaan.

Op vrijdag 24 januari organiseren de Sant'Egidio-gemeenschap en de Katholieke Vereniging voor Oecumene om 20.00 uur in de Mozes en Aäronkerk in Amsterdam een oecumenische gebedsdienst. Vertegenwoordigers van verschillende kerken zullen aan de gebedsviering meewerken. Theoloog des Vaderlands 2020 Samuel Lee verzorgt de verkondiging. Lee is directeur van het *Center for Theology of Migration* aan de Vrije Universiteit en voorganger van de *Jesus Christ Foundation Church* in Amsterdam Zuidoost. Hij is zelf als migrant naar Europa gekomen, zet zich in voor gerechtigheid en geeft een gezicht aan de vele migrantenkerken in ons land. ■

www.raadvankerken.nl
www.oecumene.nl

'Terwijl een diep stilzwijgen de wereld omsloot,
en de nacht het midden van haar loopbaan bereikte,
sprong uw almachtig woord, Heer God, van zijn koningstroon in de hemel,
en daalde als een onweerstaanbaar krijger neer op deze verloren aarde'.

Wijsheid, 18, 14-16

Wij wensen u van harte een Zalig Kerstfeest, goede en feestelijke
dagen met uw dierbaren en Gods zegen over het Nieuwe Jaar.

Mgr. dr. Jozef Marianus Punt
Bisschop van Haarlem-Amsterdam

Mgr. dr. J.W.M. Hendriks
Bisschop-coadjutor

Mgr. J.G.M. van Burgsteden sss
Hulpbisschop emeritus

Kerstmis

**Dit Kind is onze Verlosser
Bewijs van Gods liefde**

Op 29 september 1979 werd mgr. Jan Hendriks (65) in Rotterdam priester gewijd. Hij heeft veertig jaar als priester en bisschop Kerstmis gevierd. Maciej Grądzki (28) is sinds 15 juni jl. priester. Hij viert als zodanig voor het eerst het kerstfeest. Een mooi moment om hen beiden te vragen naar hun ervaringen en verwachtingen als het gaat om dit bijzondere feest.

M

gr. Jan, wat zijn uw herinneringen aan uw eerste Kerstmis als priester?

In 1979 was ik kapelaan in Den Haag. Ik had de zorg voor de vieringen met de kinderen en de jongeren. Samen met werkgroepen van jongeren en ouders bereidde ik die vieringen voor. We begonnen onze voorbereiding met gebed en bezinning op de Bijbelteksten die in deze vieringen werden gebruikt. Dat gaf de leden van de werkgroepen verdieping. Verder gaf ik les op de basisschool en voor Kerstmis waren er veel zieken die ik bezocht en thuis de heilige communie bracht. Alles was nieuw voor mij, maar ook mooi. Hoewel de kerstnachtvieringen in die tijd wat rommeliger waren: er kwamen veel mensen die zich niet goed wisten te gedragen in een kerk. Dat is nu anders. De kerstdagen zelf heb ik toen met mijn familie gevierd.

Maciej, heeft u bijzondere tradities rond dit feest van thuis meegekregen?

In de eerste jaren van het seminarie vierde ik Kerstmis altijd in Polen met mijn familie. Eén keer heb ik Kerst-

mis gevierd in Kaapstad in Zuid-Afrika en ook twee keer in Nederland. Kerstmis in Zuid-Afrika was heel bijzonder vanwege het weer: het is daar dan zomer. Bij mij thuis begon Kerstmis op 24 december in de avond. We hadden dan een maaltijd met veel speciale kerstgerechten. Aan het begin las mijn vader het evangelie voor over de geboorte van Jezus. Daarna gingen wij om middernacht naar de kerk voor de nachtmis.

Mgr. Jan, werd u in uw opleiding ook voorbereid op het preken tijdens bijzondere vieringen, zoals met Kerstmis?

We hebben wel preekles gekregen. Ook moesten we zelf preken voorbereiden en er een paar houden in de collegezaal. Dat was zeker goed en nuttig (maar het voelde ook een beetje raar om voor je jaargenoten zo'n preek te houden...). Ik kan me niet herinneren dat we speciale kerstpreken moesten houden.

Van links naar rechts: mgr. Jos Punt (dit jaar ook veertig jaar priester), Maciej Grądzki en mgr. Jan Hendriks.
Foto: Wim Koopman

Maciej, hoe kijkt u aan tegen uw eerste kerst als priester? Hoe is uw voorbereiding op de kerstpreek en wat wilt u mensen als boodschap meegeven?

Vorig jaar mocht ik als diaken assisteren bij de kerstvieringen. Dit jaar zal ik voor de eerste keer als priester zelf hoofdcelebrant zijn. De kerk wordt altijd druk bezocht met Kerstmis, daarom zie ik het voor mij als een grote en zeker mooie uitdaging. Wat de preek betreft denk ik er al over na vanaf het begin van de Advent. Ik zal zeker nog een aantal preken van pausen en heiligen lezen en zo bereid ik mijn eigen preek

Wat ik mooi vind aan het kerstfeest is dat het zo toegankelijk is voor alle mensen van goede wil.

voor. De boodschap die ik wil meegeven, is dat de geboorte van Jezus Christus, dus dat God mens is geworden voor ons allen, het bewijs is dat God voor ons zorgt en heel ons leven met ons meeleeft. Met andere woorden, Kerstmis is het bewijs dat God ons allen liefheeft.

Mgr. Jan, u heeft Kerstmis gevierd als pastoor, rector van de priesteropleiding en nu als bisschop. Hoe heeft u dat tot nu toe ervaren?

Als pastoor had ik meer drukte rond de kerst: er was een kersttentie voor de zieken en ouderen met een speciale kerstboodschap, er waren oecumenische adventsbijeenkomsten, er waren kerstbijeenkomsten van allerlei groepen, zoals de ouderen en de Land- en tuinbouwbond, op de basisschool was er een kerstontbijt en een viering in de kerk, er was Kindje wiegen op Kerstmis, natuurlijk bezocht ik de zieken en bracht hun de heilige communie, er was een boeteviering en extra biechtgelegenheid. Voor de voorbereiding van de liturgieboekjes, de kerststal en de versiering van de kerk waren er vrijwilligers die veel deden. Kortom, het was de gewone kerstdruk van een pastoor in de parochie. Als rector van de priesteropleiding en als bisschop is

dat een stuk rustiger: ik ga naar een kerk waar ik de eucharistie vier, maar ik heb niet de zorg voor al die andere zaken. Als bisschop mag ik de nachtmissen in de kathedraal doen en dat is natuurlijk bijzonder feestelijk.

Maciej, is er iets wat u sterk verbindt met Kerstmis?

Nee, ik zelf heb geen concreet voorwerp dat sterk verbonden is met Kerstmis. Thuis hadden wij altijd een kerststal en een kerstboom. Wat voor mij sterk verbonden is met het kerstfeest zijn de vele mooie kerstliederen die in deze tijd gezongen worden.

Mgr. Jan, wie u op uw Arscacal-website volgt ziet een druk bezet man. Ook vóór en tijdens de kerstdagen is uw agenda vol. Heeft u voldoende tijd om u ook geestelijk voor te bereiden?

Het gebed hoort sowieso bij het leven van een priester of bisschop (en van een christen). Ik probeer ook tijd in te ruimen voor stille meditatie. En ik houd in ieder geval maandelijks een stille dag, een dag van gebed en bezinning. Dat is voor mij wel belangrijk. De geestelijke voorbereiding op het kerstfeest is verder verbonden met de voorbereiding van de preken die ik zal houden. Tussen Kerstmis en Oud en Nieuw is het op het bisdom meestal vrij rustig. Dan heb ik gepland om er even uit te gaan en bezinningsdagen te doen.

Maciej, hoe gaat u in privésfeer Kerstmis vieren?

Het zal mij zeker lukken om Kerstmis ook een beetje privé te vieren. Ik zal het vieren samen met andere priesters en bevriende gezinnen van het Neocatechumenaat. De dagen rond 25 december zijn zeker heel druk, maar daarna nog voor de jaarwisseling zal er zeker genoeg tijd zijn om samen en in vreugde tijd met elkaar door te brengen.

Mgr. Jan, wat zal voor u de kerstboodschap van 2019 worden?

Wat ik met Kerstmis ga zeggen, blijft nog even een verrassing! Maar wat ik heel mooi vind aan het kerstfeest is dat het zo toegankelijk is voor alle mensen van goede wil: een kind wordt geboren en iedereen die zo'n pasgeboren weerloos kind aanschouwt, ziet zijn eigen begeertes naar macht, naar groot en belangrijk zijn, wegsmelten. Als je niet wordt als een kind, kun je het rijk der hemelen niet binnengaan! Dit Kind is onze Verlosser: Hij bevrijdt ons van de macht van de zonde door het kruis en Hij bevrijdt ons van onze ik-gerichtheid door zo eenvoudig en 'gewoon' te leven. Prachtig! Laten we Jezus maar volgen! ■

Eric Fennis

Vier nieuwe diakens voor het bisdom

Op zaterdag 16 november heeft mgr. Jos Punt vier priesterkandidaten tot diaken gewijd. In een overvolle kapel in het Mariaheiligdom van Heiloo werden bij Mikel Palić, Bert Glorie, Juan Correa del Rio en Javier Acuña door de bisschop de handen opgelegd. Na afloop volgde een geanimeerde receptie in het Oesdom. De kandidaten hopen op 6 juni 2020 de priesterwijding te mogen ontvangen. ■

Foto: Wim Koopman

Op 1 december was mgr. Jos Punt in parochie De Graankorrel vanwege de sluiting van de kerklocatie De Nieuwe Stad en het 50-jarig jubileum van katholieke presentie in Amsterdam-Zuidoost.

Kloosterweekend 24-26 januari

In het nieuwe jaar nodigt het diocesane jongerenplatform je uit voor een kloosterweekend in abdij de Koningshoeven. Een weekend om het oude achter je te laten en een nieuw jaar tegemoet te treden. We gaan in gesprek met een monnik over het leven in een klooster, pastoor Juan van Eijk komt spreken over leven in vrijheid en we zullen genieten van het La Trappe-bier van deze trappisten. Natuurlijk sluiten we aan bij het getijdengebed van de kloostergemeenschap, maar we zullen ook onze eigen activiteiten hebben zoals een potje voetbal, een dropping en een rondleiding door de bierbrouwerij. Verlang je ook naar een nieuwe start? Info: www.jongekerk.nl ■

Acolietencollege Everardus Witte 60 jaar

Op Tweede Kerstdag 1959 werd in de parochie H. Laurentius (Alkmaar) door kapelaan Nico Tromp het acolietencollege Eduardus Witte opgericht. De jongens werd door pastoor-deken Jan Kraakman plechtig geïnstalleerd. Als acoliet (en misdienaar) dienden zij de heilige Mis. Maar daarnaast was er ook ruimte voor ontmoeting en gezelligheid. Er zijn gezellige dinertjes, uitstapjes en reizen (in 2009 naar het graf van de heilige Laurentius in Rome). Het acolietencollege is vernoemd naar Broeder Everardus Witte (1868-1950). Als Jan Witte was hij zelf misdienaar en acoliet in de kerk geweest. Hij was minderbroeder in Megen, waar hij 'Heilig Bruurke' werd genoemd. Op zondag 22 december 2019 is het zestigjarig jubileum gevierd met onder andere een eucharistieviering, waarbij alle acolieten en oud-acolieten hun dienst aan het altaar hebben verricht. ■

Rome jongerenbedevaart 26 april t/m 2 mei

Rome is de stad van de St. Pieterskerk, de paus en het Colosseum. Ben jij er al geweest? Laat je meenemen op deze bedevaart door een prachtige stad met een grootse geschiedenis. Een plaats waar je je mag bezinnen op bijzonder mooie plekken. Sluit je aan bij de honderd jongeren die vanuit heel Nederland dit avontuur vol verdieping en ontmoeting met jou willen beleven! Info: www.jongkatholiek.nl ■

Armoederapport: kerken helpen voor tientallen miljoenen euro's

Kerken en diaconale organisaties besteedden in 2018 40,7 miljoen euro aan binnenlandse armoedebestrijding. Dat blijkt uit het armoedeonderzoek dat vrijdag 8 november gepresenteerd werd in Rotterdam. De uren en inzet van de vrijwilligers meegerekend dan komt er nog eens 47,9 miljoen euro bij. In totaal gaat het om een bijdrage 88,6 miljoen euro. “De getallen van dit jaar spreken boekdelen. De cijfers maken ook duidelijk dat de diaconale kracht van onze kerken nog steeds aanzienlijk is. Misschien nog belangrijker dan de materiële hulp is de diaconale ontmoeting. Iemand die de moeite neemt jou te bezoeken, die je erbij houdt, iemand die met je mee loopt”, aldus mgr. Gerard de Korte namens de gezamenlijke kerken. Hulpverzoeken komen vooral van asielzoekers en vluchtelingen, mensen met een chronische ziekte en gezinnen waarin één persoon betaald werkt. ■

U wilt het beste voor uw pand, of u nu eigenaar bent of beheerder. Wij willen u graag bij deze klus bijstaan. Door bouwkundige inspecties en adviezen, maar ook bij het begeleiden van de uitvoering van onderhouds-, verbouwings- en restauratieplannen helpen wij u uw monument in stand te houden. Ook voor subsidieaanvragen en de beoordeling van offertes en prijsopgaven kunt u een beroep op ons doen.

Wilt u meer weten, kijk dan op www.monumentenwachtnoordholland.nl of mail ons info@monumentenwachtnoordholland.nl of info@bouwadviesgroot Holland.nl. Heeft u nog vragen? Bel dan 075 6474588 Koetserstraat 3, 1531 NX Wormer Postbus 79, 1520 AB Wormerveer

UITVAARTVERZORGING A. DE JONG

sinds 1966 een vertrouwd gezicht
voor een uitvaart vanuit het bisdom

persoonlijke begeleiding vanuit een familiebedrijf

Alle persoonlijke en rituele wensen zijn mogelijk

voor vrijblijvende inlichtingen: tel.: (020) 676 13 37

Cliostraat 42, 1077 KJ Amsterdam
Sloterweg 1184, 1066 CV Amsterdam
dejong@uitvaart.nl

www.uitvaartcentrum.amsterdam

VREEKER BEGRAAFPLAATSSERVICE

Met zorg betrokken

- Grafdelven
- Graven ruimen
- Op- en herbegraven
- Grafkelders
- Urnen bestemmingen
- Renoveren en herindelen
- Onderhoudswerkzaamheden
- Oplossingen voor grondwateroverlast
- Knekelputten
- Grafbekisting, loopplanken en transportkar

De Hout 47, 1607 HB Hem | T: 0228-544484 | F: 0228-544651
info@begraafplaatservice.nl | www.begraafplaatservice.nl

Leo Fijen is directeur/uitgever van Adveniat en presentator van de geloofsgesprekken van de KRO op de zondagochtend

In de weken voor Kerstmis ben ik samen met Antoine Bodar in Florence en kijken we samen naar een paar prachtige schilderijen uit de renaissance. We staan niet in een museum maar we lopen door de kerk van de heilige Drievuldigheid. Schoonheid is gratis in Florence. De veertiende en vijftiende eeuw stralen ons tegemoet in de afbeelding van de aankondiging van de engel aan Maria. Antoine Bodar zegt niet zo veel. Hij staat daar in stille bewondering en denkt na over zijn eigen leven. Hij is even oud als de vrijheid die we ook in 2020 elke maand vieren, 75 jaar. En hij krijgt vragen van journalisten. Wat betekent vrijheid voor hem? Zijn antwoord hangt voor ons: de engel met de boodschap voor Maria dat zij als maagd een Goddelijk Kind zal baren. Deze aankondiging staat haaks op de ongebreidelde vrijheid van onze tijd, zegt Bodar, want in die vrijheid staat onze ego centraal dat geen grenzen meer accepteert. Maria weet niet wat haar overkomt als de engel met de boodschap komt. Ze sputtert niet tegen, komt niet met haar eigen wensen, maar houdt zich vast aan de Schrift. Die heeft ze in haar hand, het Woord van God. Maria luistert naar God, gaat open voor het wonder dat een vrouw alleen wordt uitverkoren om God onder ons mensen te verwelkomen.

Antoine Bodar

Niet wij hebben het initiatief, niet wij bepalen wat er gebeurt, niet wij hebben de touwtjes in handen. Maria leert ons dat het geheim van het leven en het geloof omgekeerd is: God zoekt ons, God verrast ons en God ontmoet ons in een vrouw alleen die maagd is. En die vrouw kan het wonder ontvangen omdat ze zich geeft aan God. Ze is innerlijk vrij om het Kerstkind te ontvangen. Dat is de boodschap van Antoine Bodar over Maria, Kerstmis en de vrijheid in 2020. En met die boodschap weet hij zich een geliefd kind van Maria

Innerlijk vrij worden als Maria

en van God zelf. Dat is de geborgenheid die we zoeken en die Bodar koestert, naar Kerstmis toe en naar alle herdenkingen in 2020 toe. Hij mag het zeggen als kind van de vrijheid en priesterzoon van de Kerk.

Leefregels voor alledag

Dat is de grootste vrijheid die bestaat, deze innerlijke vrijheid. Een paar dagen later ben ik in de Abdij van Egmond en vertel ik dit verhaal. We leven nog steeds naar Kerstmis toe en vragen ons met monniken en

gasten af: met welke leefregels komen we dichter bij deze vrijheid? Novice Erik hoeft niet lang na te denken: Uw wil geschiede. Het verhaal van Maria is de levensles voor ons allemaal, zegt hij. Laten wij ons leiden door God zelf? Staan wij open voor zijn genade en barmhartigheid? Sommige gasten vullen daarbij aan: moeten we niet meer in dankbaarheid en overgave leven, want dan zien we eerder de sturing van God in ons leven. Andere gasten herkennen God juist in de stilte van de ochtend en de avond. Maar iedereen – monnik of geen monnik – weet: wanneer we als Maria willen luisteren naar God, dan moeten we ons hart openen, onze schaduwen onder ogen zien en ervaren dat we niets zijn zonder de barmhartigheid van God. ■

Antoine Bodar, een portret

Nels Fahner | ISBN 9789023957720

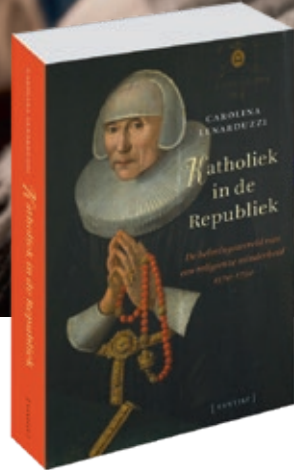
www.kokboekencentrum.nl | € 17,99

Wij geloven in één God...

Zo begint de geloofsbelijdenis van Nicea en Constantinopel. We zingen die als Credo III, of anders gezegd: de langere tekst (dan de apostelbelijdenis). Deze geloofsbelijdenis is vastgesteld in de vierde eeuw. In dit boek wordt iedere zin, bijna ieder woord, door een protestant en een katholiek geheel gezamenlijk ontleed, toegelicht en uitgelegd. Een verrijking voor de kennis over wat wij op zondag zeggen of zingen te geloven. Zeer geschikt voor een leesclub, Bijbelgroep, catechese en cursussen in de parochie. Of beter: samen met onze protestante broeders en zusters. Want wij geloven in één God... ■

Wij geloven. Rooms-katholiek en protestant: één geloof
Bram van de Beek, Herwi Rikhof
ISBN 9789043532716
www.kokboekencentum.nl | € 19,99

Katholiek in de Republiek

Nu wordt de processie in stilte gelopen (de Stille Omgang) maar in de tijd van Republiek liepen katholiek de route om de Heilige Stede ook heimelijk: op blote voeten (95)! Met een gedegen studie laat Lenarduzzi zien dat katholieken in de Republiek niet uit beeld verdwenen, ondanks dat ze het katholieke geloof niet publiekelijk mochten belijden ('t werd "paapsche superstition ende affgoderie" genoemd) en ze ver in de minderheid waren. Misschien iets om van te leren voor onze eigen tijd... *Katholiek in de Republiek* is een prachtig vormgegeven boek, met illustraties, kortom, na het lezen een aanwinst voor de boekenkast. ■

Katholiek in de Republiek. De belevingswereld van een religieuze minderheid 1570-1750 | Carolina Lenarduzzi | ISBN 9789460044359
www.vantilt.nl | € 29,50

Het is kerst... Joepie!

Kerstmis is het eerste moment van geloofsopvoeding. In dit boekje wordt het verhaal van de kerststal verteld door de dieren. Kinderen kunnen voorgelezen worden, zelf lezen, puzzeltjes oplossen, kleuren enzovoort. Ideaal voor uw kleinkinderen als ze op kerstvisite komen. ■

Joepie, het is kerst | Jan Heylen
ISBN 9782808107907
www.adveniat.nl | € 5,00

Uw steun
geeft hoop
aan moeder
en kind

Adventsactie komt op voor mensen die leven in mensonwaardige omstandigheden. Ook dit jaar zet de katholieke gemeenschap zich in voor Moeders & Kinderen.

Ga naar onze website en lees hoe u onze vier projecten kunt steunen!

IBAN: NL89INGB0653100000 www.adventsactie.nl

Groot denken. Klein doen.

ADVENTSACTIE

EEN CAMPAGNE VAN VASTENACTIE

Carmelitana *Alles rond Christelijke spiritualiteit*

Abdijproducten Geschenken Dvd's
www.carmelitana.be
Cd's Boeken Wenskaarten
Religiosa

Gratis verzending vanaf 50 euro!
Reeds veel Nederlandse klanten vonden de weg naar ons wegens ons unieke aanbod.

Ontdek onze reeks 'Spirituele meesters'

- Benedictus van Nursia
- Franciscus van Assisi
- Rumi
- Rainer Maria Rilke
- Johannes v.h. Kruis
- Simone Weil
- André Louf

Prijs per boekje € 14,95
Uitgeverij Carmelitana

Burgstraat 92 • 9000 Gent • België • +32 9 225 48 36

Denk je erover priester te worden?

DE TILTENBERG

Kijk eens op www.willibrordseminarie.nl of kom langs in Heiloo!

GROOTSEMINARIE ST. WILLIBRORD
Hoogeweg 65, 1851 PJ Heiloo
T 072 505 1288
www.willibrordseminarie.nl

Wilt u de priesteropleiding steunen?
Uw gift is zeer welkom op rek.nr. NL64 INGB 000 000 5464 t.n.v. Het Grootseminarie

Vrijwilliger

Vrijwilliger worden is een kunst
vrijwilligers krijgen is een gunst
vrijwilligers hebben is een geluk
vrijwilliger blijven een meesterstuk
want vrijwilliger zijn is vrijwillig
maar niet vrijblijvend
is verbonden
maar niet gebonden
is onbetaalbaar
maar niet te koop
is positief denken
en doen met als doel voor de ander
en jezelf een goed gevoel.
Want daar alleen kan liefde wonen
daar alleen is het leven goed
waar men blij en ongedwongen
alles voor elkander doet:
een zachte blik,
een goede daad
een vriendelijk woord,
een blij gelaat
al lijkt het soms weinig wat je doet
je geeft veel meer dan dat je zelf vermoedt
bedenk dus, je bent beslist niet overbodig
want iedere vrijwilliger is hard nodig.

Vrijwil-
ligers voor
uw parochie
gezocht!

Vele handen maken licht werk - een heel bekend gezegde, dat nog steeds waarde heeft. Daarom durven we hier een oproep te doen aan u. Vrijwilligers op alle vlakken zijn nog altijd welkom bij uw eigen parochie. Bent een doener of meer een denker? Er is genoeg te doen, passend bij uw beschikbare tijd en talenten. Kijk maar mee...
Een parochieblad moeten worden gedrukt: drukkers.
Een parochieblad moet worden verspreid: verzendklaarmakers en/of rondbrengers.
De actie kerkbalans: wijklopers.

Schoonhouden van de kerk, sacristie enz.: kerkwerkers, kerkwerksters.
Zingt u graag: wordt lid van één van de koren.
Kerk in gereedheid brengen voor de vieringen: kosters.
Lezen tijdens de vieringen: lector.
Gezinsvieringen: u bent welkom om samen een viering voor te bereiden.
Technische klusjes in en om de kerk: de techneut.
De kerktuin en het kerkhof bijhouden: tuinmannen en -vrouwen.
Meedenken over wat er in de kerk gebeurt: lid van het kerkbestuur of de locatieraad. Meehelpen bij het onderhoud van de kerk: u kunt meteen aan de slag. ■

Kerst

P **U**
Z **Z**
E **L**

Onder de goede
inzendingen worden
tien exemplaren van
dit boek verloot.

Stuur uw
oplossing (met vermelding
van uw naam en adres) vóór 15
januari 2020 naar:
**Redactie SamenKerk, Postbus
1053, 2001 BB Haarlem.**
Of mail naar:

samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19				20	21					22	23				
24	25		26		27	28					29	30				
31			32		33	34		35			36	37			38	
39			40					41	42					43		
44	45	46		47		48	49		50		51					
52				53						54				55		
	56		57			58		59		60		61				
62	63	64		65			66							67		68
69		70			71			72		73		74				
75			76		77			78				79				
	80		81		82			83				84				
85	86			87			88			89						
90		91		92		93	94			95					96	
97	98		99		100	101			102			103	104			
	105		106		107				109		110		111			112
113		114	115			116			117		118		119		120	
		121				122			123	124			125		126	
127	128					129			130			131				
132				133				134		135			136		137	
138				139				140			141		142			
143					144	145				146				147		148
	149		150		151				152				153			
154		155		156		157						158		159	160	
		161				162				163		164				
165	166			167				168	169						170	171
172		173				174	175		176			177	178		179	
180		181			182	183			184			185	186			187
188				189		190				191		192			193	
194						195							196			

Oplossing:

69	66	91	4	56	38	55	88	196	185	109	135	40	150				
113	91	20	139	130	196	162	125	15	164	26	67	183	78	122	104	28	176
37	15	80	154	45	193	49	143	93	77	12	167	20	88	88	148		

Verticaal

2 verzadigd met tabaksdamp 3 anno Domini (afk.)
4 Romeinse keizer 5 levensregels 7 paardenkracht
8 toverkunst 9 honderd vierkante meter 10 algemene
bevlieging 11 overspannenheid 13 emeritus (afk.)
14 vettige rook 15 ik (Latijn) 16 mist 17 Nederlander
18 eiland in Zuidoost-Azië 20 Nederduits (afk.) 22 en omge-
ving (afk.) 25 made 27 lauwertak 29 seinschrift 34 woon-
laag 37 platvis 41 wintersportartikel 43 in de voormiddag
45 persoon die deel uitmaakt van een groep 46 plaats in
Rusland 49 koraaleiland 51 fotografische term 52 klein
hert 53 godin van de jacht 54 voormalige Spaanse munt
55 Indo-Europese volksstam 57 nietszeggende volzin
59 brommend geluid 61 oosterse vorstentitel 63 levens-
bestemming 64 pijnlijke spiersamentrekking 66 koorts-
werend middel 68 zeer onwetend 70 vogel 71 voedsel-
bereiding volgens islamitische voorschriften 73 universiteit
in Parijs 74 onbrandbare stof 75 matig 77 toestel (afk.)
78 snelheid 81 opgooi 83 doorgaans 84 deel van het bestek
86 een van de Nederlandse Antillen 87 plaats in Friesland

92 kledingstuk 94 type nederzetting in Drenthe 95 muurverf
96 snelle sprint 98 wetenschappelijk onderwijs 100 posts-
criptum (afk.) 102 gij 104 onder meer (afk.) 106 bijgerecht
108 adellijk persoon 110 wagen 112 gebalde hand
113 Moorse citadel 115 onaanzienlijk 117 tafelfles 119 rivier
in Rusland 121 metaal 122 vleesgerecht 124 ratelpopulier
126 muzikale kenmerken van een groep 128 tandbederf
129 verspreidingsgebied 130 Engels kostschoolstadje
131 gedrukte tekst 135 Europese vrouw 137 gebergte op
Kreta 139 uitvoerbaar 140 ontdekking 142 hoog schoeisel
145 grasachtige waterplant 146 brief 148 West-Europese
rivier 150 in orde 152 visetend zoogdier 153 onverpakt
156 voegwoord 159 boerenbezit 160 volgende 161 buiten
dienst (afk.) 162 plaats in Utrecht 164 betrouwbaar
165 lastig kind 166 sluier 169 grote uil 171 internetlocatie
173 dicht in de buurt 175 aanwijzing 178 kroeg 181 aan-
wijzend voornaamwoord 183 in memoriam (afk.)
184 straat (afk.) 186 algemene vergadering 189 idem (afk.)
191 muzieknoot 193 Deuteronomium (afk.).

Horizontaal

1 schoolvak 6 het oprukken 12 door ervaring vertrouwd
19 muziektempel 21 vechtsport 23 niet vet 24 zeevogel
26 toespraak 28 gemopper 30 nul punten bij tennis
31 Verenigde Arabische Emiraten (afk.) 32 niet (voorvoegsel)
33 rondedans 35 water in Friesland 36 eenheid van elektri-
sche weerstand 38 plus 39 arrondissement (afk.) 40 ontken-
ning 42 koninklijke aansprektitel 43 lage vrouwenstem
44 vrijstaand aanzienlijk huis 47 ouder 48 oogholte
50 vroegere naam van Thailand 52 gebied 53 dienstmeisje
54 behaarde dierenhuid 55 Koninklijke Marine (afk.)
56 militaire parade 58 gast 60 chemische eigenschap
62 ieder 65 gewicht 66 open koets 67 uitgebreid lager
onderwijs 69 hevige storm 71 succesnummer 72 postuur
75 stijf 76 demon 78 wedspel 79 hemellichaam 80 hoeveel-
heid 82 sieraad 85 gestoomd broodje 87 bevel 88 Europees
Monetair Stelsel 89 ledemaat 90 daar 91 identificatienum-
mer 93 slim 95 grondsoort 96 Sa Majesté (afk.) 97 barbaars
99 autopod 101 slagzin 103 hoogste punt 105 woud
107 plant 109 vulkaan op Sicilië 111 met uitzondering
van (afk.) 113 bazige vrouw 114 opschudding 116 wapen

118 honderd jaar 120 rijksuniversiteit (afk.) 121 papierklem
122 tweede examen 123 beursterm (afk.) 125 lunchgerecht
127 de roddelbladen 131 balspel 132 onzacht 133 behoef-
tige 134 zoogdier met kleine slurf 136 deugniet 138 aantal
kuikens uit één nest 140 vennootschap onder firma (afk.)
141 door water omringd gebied 143 assistent in opleiding
(afk.) 144 Bijbelse figuur 146 nadien
147 mannetjesbij 149 grote loopvogel 151 vrouwelijke aap
152 perceel zonder de grond 154 loofboom 155 hard geluid
157 uitgave 158 verhaal in boekvorm 161 Schots natuur-
kundige 162 kopergravure 163 tasto solo (afk.)
164 houtsoort 165 Binnenlandse Veiligheidsdienst
167 lekkernij 168 nagerecht 170 lagere detailhandelsschool
172 lichamelijke opvoeding 173 Nederlands
Kamerorkest (afk.) 174 Mijne Heren (afk.) 176 roem
177 rekening-courant (afk.) 179 bolleboos 180 opera
van Verdi 182 eindstreep 185 middelmatig 187 Vlaamse
openbare omroep (afk.) 188 rechtsterm 190 klassenleraar
192 rangtelwoord 194 eb of vloed 195 lijn 196 ketting.

De winnaars van de puzzel in de vorige SamenKerk zijn:

- A. Bonouvrie (Sint Pancras)
- P.S. Limmen (Purmerend)
- Chr. van Lint (Schagen)

Kleur de kleurplaat in en stuur deze vóór 15 januari 2020 naar:
Redactie SamenKerk, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem.
Vermeld je naam, adres en leeftijd. Voor de vijf mooiste
inzendingen hebben we een cadeau!

Met dank aan de parochie te Nieuw-Vennep

Actie
Kerkbalans
2020

Wil je volgend jaar weer Kerstmis vieren?

Geef dan nu voor je kerk!

**Hoe kun je de parochie steunen?
Op de wijze die je het prettigst vindt!**

- Maak een bedrag over naar de bankrekening van de parochie.
- Maak verspreid over het jaar een (kleiner) bedrag over via automatische incasso. Makkelijk voor jou en prettig voor ons. Neem hiervoor contact op met de parochie.
- Neem de parochie op in je testament (= legaat). Kost je nu niks, maar je geeft in de toekomst. Je parochie informeert je graag.
- Spreek met je parochie af dat je gedurende een periode van vijf jaren een vast bedrag overmaakt aan de parochie (lijfrente). Dit geeft een hogere fiscale aftrek.

